

וזאת התורה הדתית-לאומית

ספר דברים כולו, מ"אלה הדברים" ועד "לעיני כל ישראל", אינו אלא נאום אחד גדול של משה רבנו, העומד בערבות מואב בערוב ימיו ומתווה לפני עם ישראל את הכיוון והנתיב שבו ילך מעתה ועד עולם.

הכותרת החגיגית בה נפתח הנאום: "הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר" (דברים א', ה') מעוררת ציפיות כי מיד לאחריה יבואו עיקרי תורה כגון "קריאת שמע" או "עשרת הדברות".

אך הנה שומעים אנו להפתעתנו "ביאור" אחר:

ה' אלהינו דבר אלינו בהרב לאמר:

רב לכם שבת בהר הזה.

פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל כל שכניו,

בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים

ארץ הנעני והלבנון עד הנהר הגדל נהר פרת.

ראה נתתי לפניכם את הארץ, באו ורשו את הארץ... (א, ו-ח')

אכן זהו המסר אותו מבקש משה לקבוע באוזני ישראל, על סף הכניסה לארץ ישראל: כיבוש הארץ ויישובה אינם רק משימה לאומית הנחוצה כאמצעי לקיומה הפיזי של האומה, אלא עיקר מעיקריה של תורה ולא עוד אלא שארץ ישראל היא היסוד לכל, ובלעדיה פורחת התורה באוויר ללא "ביאור" וללא "תרגום" למציאות החיים כאן על פני האדמה.

כנגד כל הסבורים כי היעדים הלאומיים הינם עניין "חילוני" מנותק מן התורה, מבאר משה כי "התורה הזאת" היא תורת האומה בארצה, וראש דברה הוא: "באו ורשו את הארץ".

"כנגד הבגידה הלאומית"

דברים עזים ברוח זו ביטא הראי"ה קוק זצ"ל בשנת תרע"ז (1917) ערב הצהרת בלפור, בגילוי דעת פומבי שפרסם "כנגד הבגידה הלאומית", וכה דבריו:

לעג מר הוא לנו כל הויכוח הזה, אם קניינו 'הלאומי' או 'הדתי' הוא המקיים את תוכן חיינו.

השלמות של "אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", לא תיפרד ולא תחלק לעולם...

שלמותה של נשמתנו המקורית, אינה ניתנת בשום אופן להיחלק לנתחים כמו 'לאומיות' ו'דתיות'... וצרות הלב של אלה הרוצים לפורר את שלמותו של כוח חיינו המזהיר ולנתק ממנו, חלק הנה וחלק הנה - בגידה היא, לא רק ליהדות אלא לכל האנושות.

(אגרות ראי"ה ב' אגרות תתל"ב)

דברים אלה כווננו באותה שעה כנגד רפורמים ומתבוללים מבני עמנו שחברו עם גויים שונאי ישראל בבריטניה, וביקשו למנוע את הצהרת בלפור, בדבר בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, בטענה כי היהדות הינה דת ולא לאום. אך דברי הראי"ה תקפים במלוא עוזם עד עצם היום הזה, כנגד גישות מתחסדות הרווחות, הן בקרב הציבור הדתי-חרדי והן בקרב הציבור 'החילוני', ולפיהן יש להפריד בין תורה ומדינה, ואסור לרבנים ואנשי תורה להתערב ב"פוליטיקה" ולפסוק הלכות בעניין ארץ ישראל.

כנגד כל אלה צווחת התורה: הפסיקו לגלות פנים שלא כהלכה!

הטו אוזניכם ושמעו מה ה' שואל מעמכם, בלי להתחכם:

"באו וְרִשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם".

מבין כל הראשונים והאחרונים, היטיב הפרשן הגדול - הרמב"ן, לברר ולחדד את מצות יישוב ארץ ישראל, ובהערה לפסוק שלפנינו הוא מציין בפירושו: "בואו ורשו את הארץ - מצוה! ולא יעוד והבטחה", אלא שמצוה זו ש"עליה יחזיר הכתוב במקומות רבים" (רמב"ן במדבר ל"ג, נ"ג) מוארת בכל מקום מזווית שונה, ושומה עלינו להתבונן ולבחון מה נתחדש בה בפרשתנו. דומה כי ניתן להצביע על שתי נקודות ייחודיות.

הנקודה האחת: כבר בשלהי ספר במדבר (ל"ג, נ"ג) מצינו את הציווי לרשת את הארץ, אלא שם מופיע הוא ב"הפעיל":

וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ.

ומשמעו כפירוש רש"י שם:

והורשתם - וגירשתם - את יושבי הארץ מפניכם.

(ועיין ברמב"ן שם.)

אך כאן הצו מופיע בבנין קל (פעל):

באו וְרִשׁוּ אֶת הָאָרֶץ.

ומשמעותו לפי עניינו - כבשו את הארץ.

מחד גיסא תובעת אפוא התורה מעמנו, שלא להסתפק בעלייה והתיישבות אלא לרשת את הארץ, ולבסס בה שלטון יהודי, ומאידך גיסא מלמדת היא אותנו כי ירושת הארץ היא העיקר ולא גירוש הגויים והכחדתם כציווי מוחלט בכל מצב.

נקודה זו מדגיש הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות לרמב"ם (מצות עשה ד')

ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזו היא המצוה במלחמת שבעת העמים

שנצטוונו לאבדם, שנאמר: החרם תחרימם. אין הדבר כן, שאנו נצטוונו

להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו, ואם רצו להשלים, נשלים עמם

ונעזבם בתנאים ידועים. אבל זאת הארץ לא נניח אותה בידם, ולא ביד
זולתם מן האומות, בדור מן הדורות.

המלחמה, ואף הגירוש וההכחדה, אינם אפוא יעד אסטרטגי, אלא אמצעי הכרחי
במצב של העדר השלמה. היעד האסטרטגי הינו: שלטון יהודי בארץ ישראל.

"שלא יניחו ממנה מקום!"

ונקודה שנייה: ייחודית לפרשתנו - מאיר הרמב"ן בהשגותיו:
ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבולותיה ובמצריה כמו שאמר:
"ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף
הים..." - **שלא יניחו ממנה מקום.**

יושם לב לדיוקו הנפלא של הרמב"ן: אילו ביקשה התורה לשרטט את גבולות
הכיבוש, היה ניתן להסתפק בציון: 'הערבה, הנגב וחוף הים, עד הנהר הגדול
נהר פרת'. עכשיו שהוסיפה התורה את 'ההר והשפלה', הנמצאים בתוך גבולות
"המדינה", נמצינו למדים שאין להסתפק בשליטה בגבולות, המאפשרת "מובלעות
אוטונומיות" תחת שלטון זה, אלא יש צורך בשלטון מלא בכל מרחבי הארץ "שלא
יניחו ממנה מקום".

כמה רלוונטיים הדברים לדורנו, וכמה הולמים הם את יום תשעה באב החל בצמידות
לפרשת דברים, ובו נתבעים אנו לתקן את חטא המרגלים אשר מאסו בארץ חמדה
וקבעו בכייה לדורות ולשוב לדבוק בציון בית חיינו - ארץ חמדת אבות.